

مردم سالاری

بیست و یکم تیرماه ۱۴۰۰ بیست و دومین و آخرین گزارش محمدجواد ظریف به عنوان وزیر امور خارجه درباره برجرام و مذاکرات جاری برای احیای آن تقدیم مجلس شورای اسلامی شد. این گزارش جامع به عنوان سندی ماندگاری‌تواند پاسخی به همه سوالات درباره پیامدهای توافق هسته ای و اجرای برجرام باشد.

۴۴ صفحه از این گزارش ۲۶۲ صفحه‌ ای در قالب ۱۴ بخش به ارائه گزارشی از تحولات برجرام در طول ششش سال (۱۳۹۴ – ۱۴۰۰) پرداخته و مابقی به نامه نگاری‌ها و اسناد مربوط به برجرام اختصاص داشت.

این گزارش با نامه محمدجواد ظریف به رئیس کمیسیون امنیت ملی مجلس آغازمی‌شود که در آن آمده است: «از آنجایی که تبصره نخست قانون «اقدام متناسب و متقابل دولت جمهوری اسلامی ایران در اجرای برجرام» مقرر می‌دارد: «وزیر امور خارجه موظف است روند اجرای توافقنامه را هر سه ماه یک بار به کمیسیون امنیت ملی و سیاست خارجی مجلس شورای اسلامی گزارش دهد»، اینک در آستانه ششمین سالگرد انعقاد برجرام، بیست و دومین و آخرین گزارش سه ماهه از سوی اینجانب به عنوان وزیر امور خارجه و مسئول هیأت مذاکرات برجرام به نمایندگان ارجمند ملت دلاور ایران در مجلس محترم شورای اسلامی تقدیم می‌شود.

در این گزارش مهمترین دستاوردها و چالش‌های اجرای برجرام طی ششش سال گذشته و آخرین نتایج شش دور مذاکرات وین –که تبلور شکست فشار حداکثری دولت آمریکا در برابر مقاومت مردم ایران است –ارائه می‌شود. این مذاکرات در آخرین هفته‌های کاری دولت دوازدهم به چارچوب یک توافق محتمل برای رفع تحریم‌های غیرقانونی ایالات متحده آمریکا نزدیک شده و امیدوارم در آن‌چه تاکنون امکان تحقق آن فراهم شده و در بخش سیزدهم این گزارش (مد ظله العالی) آمده است، در ابتدای دولت سیزدهم، به یاری خداوند متان و با هدایت مقام معظم رهبری ، مدیریت ر رئیس جمهور منتخب و حمایت مجلس شورای اسلامی با دستپایی به تمامی حقوق ملت بزرگ ایران تکمیل شود و موجب خرسندی و رضایت مردم عزیز ایران گردد.»

در این گزارش به روند مذاکرات برجرام طی سال‌های گذشته و همچنین اثرات و نتایج آن پرداخته شده است. همچنین وزارت امور خارجه با ترسیم نمودارها و مقایسه وضعیت کشور قبل و بعد از اجرای برجرام وضعیت اقتصادی در این گزارش به خصوص در بعد سیاست خارجی و سیاسی کشور به خصوص در بعد بررسی قرار داده است. مقایسه روابط منطقه ای را مورد بررسی قرار داده است. مقایسه وضعیت هسته‌ای کشور به لحاظ تعداد سانتریفیوژها، امکانات هسته ای و تحقیق و توسعه هسته ای که جدولای

پیامدهای توافق و اجرای برجرام

نیز ضمیمه آن است از دیگر بخش‌های این گزارش است. در این گزارش همچنین تلاش شده به لحاظ حقوقی برجرام مورد بررسی قرار بگیرد و در نهایت تاثیرات حقوقی آن بر قطعنامه‌های سازمان ملل که موجب لغو قطعنامه‌های متعدد سازمان ملل و اروپا و آمریکا شد بررسی شده است.

وزارت امور خارجه در این گزارش تاکید کرده که به طور صادقانه خطوط قرمز و دستورات مقام معظم رهبری را رعایت کرده و تلاش کرده است با چنین ملاحظاتی مذاکرات را پیش ببرد.

در ادامه این گزارش به خروج یکجانبه آمریکا از برجرام در دوران ریاست جمهوری دونالد ترامپ نیز اشاره و به تازکتیک سیاسی ایالات متحده موسوم به فشار حداکثری نیز پرداخته شده است. در پی آن گزارش نتیجهمی‌گیرد که چگونه فشار حداکثری ایالات متحده در دوران دولت جمهوریخواهان شکست خورد و با روی کار آمدن دولت بایدن دموکرات‌ها تلاش‌ها برای بازگشت به برجرام را آغاز کردند.

همچنین به اقدامات کم اثر اتحادیه اروپا که در حقیقت بدعهدی آنها را بعد از ایالات متحده رقم زد و به نوعی با سیاست یکجانبه دولت ترامپ همراه شد نیز اشاره شده است.

در این گزارش با ذکر نمودار آمده است که اگر ایالات متحده از برجرام خارج نمی شد چه تاثیرات مثبتی را در اقتصاد ایران شاهد بودیم، تورم در چه نرخی بود و میزان توسعه اقتصادی ایران چه روندی را طیمی‌کرد. در بخش دیگری از گزارش به کاهش تعهدات ایران ذیل برجرام اشاره شده که تهران بعد از ناگامی اروپا در جبران خسارت‌های وارده از سوی آمریکا و تشدید فشارهای حداکثری ایالات متحده آغاز کرد.

در بند ۹ این گزارش به چگونگی اجرای قانون «اقدام راهبردی برای لغو تحریمها و صیانت از حقوق ملت ایران» اشاره شده و توضیحات تفصیلی داده شده است. همچنین در این گزارش آخرین وضعیت مذاکرات وین برای احیای برجرام نیز بررسی شده و تصریح شده است در صورتی که مذاکرات به نتیجه برسد چه تحریم‌هایی لغو خواهند شد.

در پایان این گزارش با عنوان «و آخر دعوانا…» به سختی‌های مذاکرات جاری و تلاش‌های صادقانه ای که برای پیشبرد منافع ملی در جهت رسیدن به توافق هسته ای صورت گرفته نکاتی اشاره شده است.

اینفوگرافی ضمیمه از سوی ایرنا تهیه شده و در آن به گزیده ای پیامدهای بین‌المللی، منطقه‌ای و داخلی برجرام بر اساس این گزارش اشاره شده است.

بعد داخلی

حفظ مطالبه میلیون‌ها ایرانی در تحقق شعار اصولی «انرژی هسته‌ای حق مسلم ماست»
فراهم شدن زمینه تقویت و جهش توانایی و ظرفیت اقتصادی وعلمی کشور در راستای خودباوری و اقتصاد مقاومتی
بر روی پروژه‌های مهم ملی کشور نورافکن افکنده شد تا منتقدین در فضایی آزاد همه اشکالات و ایرادات را مطرح کنند
حتی اتهام‌زنندگان، ازجمله در مناظرات انتخاباتی ۱۳۹۶ و ۱۴۰۰، برجرام را مهم دانستند و خواستار تثبیت و بقای آن شدند
با شفاف شدن تبادلات مالی و تصحیح سازوکارهای اداری که به دلیل تحریم‌ها، زمینه سوءاستفاده را فراهم کرده بود، امکان گسترش عدالت اجتماعی به شرط استمرار روند برنامه‌ای این توافق محقق شد

بعد منطقه‌ای

برجام و قطعنامه ۲۳۲۱ برای اولین بار شکاف عمیقی میان بخشی از حاکمیت آمریکا و رژیم صهیونیستی ایجاد کرد
عدم موفقیت گروه لابی صهیونیست‌ها(ایپک) که بیش از ۴۰ میلیون دلار فقط برای رد برجرام در کنگره آمریکا هزینه کرد

افشاکشیدن توانایی‌های سیاسی و دیپلماتیک جمهوری اسلامی ایران برای حل بحران‌های عمیق منطقه‌ای و فرامنطقه‌ای، درسایه این روند مذاکراتی
رفع موانع ناشی از تحریم‌ها در ارتباط ایران با شرکای آسیایی به ویژه روسیه، چین، هند و همسایگان
تقویت منزلت دوستان و متحدین جمهوری اسلامی ایران

بعد بین المللی

مذاکره قدرت‌های به ظاهر درجه اول دنیا در موضع برابر مذاکراتی با یک قدرت منطقه‌ای.
کنار گذاشتن سیاست غنی‌سازی صفرارز سوی آمریکا به منزله شکست رویکردهای تحریمی و تهدیدی ۱۲ساله این کشور.

نخستین نمونه در تاریخ شورای امنیت که کشور هدف قطعنامه‌های ذیل فصل هفتم، بدون اجرای قطعنامه‌ها و جنگ، با مذاکره پرونده خود را از تبعات فصل هفتم خارج کرد.
شکست پروژه امنیتی‌سازی و ایران‌هراسی در سطح جهانی که می‌توانست زمینه تهدید و برخورد نظامی را فراهم آورد.
پیروزی اراده ملی با استمرار غنی‌سازی ، حفظ ماهیت آب سنگین راکتور اراک و ادامه کار فردو

IIRNA IRI CORP.ARC

چرا چین و غرب از توافق هسته‌ای ایران حمایت می‌کنند؟

توافق ۲۵ ساله ایران و چین در گروهی احیای برجرام

استفادنر با تانقلابچ

تلاش‌های ایران برای وارد شدن به گفت وگو با همسایگان عرب خود، احتمال درگیری منطقه‌ای را کاهش داده است. در هر دو مورد، دیپلماسی ایران با به حداقل رساندن احتمال توقف جریان نفت خام بر اثر درگیری‌های منطقه‌ای، به حفظ امنیت انرژی چین کمک می‌کند. در مقابل، چین خرید نفت از ایران را افزایش داده است و آشکارا تحریم‌های ثانویه آمریکا را نادیده می‌گیرد.

برخی از تحلیلگران باور دارند که خرید نفت از ایران باعث می‌شود تهران با توجه به بهره‌مندی از مزایای اقتصادی کاهش تحریم‌ها، تمایل کمتری برای به نتیجه رسیدن گفت وگوهای هسته‌ای داشته باشد اما باید توجه داشت که آمریکا و چین در مورد برجرام منافع مشترکی دارند، یکی از دلایل عدم اجرای تحریم‌های نفتی توسط دولت بایدن این است که در واقع، حمایت

اقتصادی چین از ایران در بازگرداندن تهران به میز مذاکره نقش اساسی داشته است. به نظر می‌رسد که چین حمایت اقتصادی خود از ایران را مشروط به این کرده که تهران، دست کم در بلندمدت، به دنبال اثر درگیری‌های منطقه‌ای، به حفظ امنیت نمی‌داد، تهران مدت‌ها پیش به این نتیجه می‌رسید که ادامه مشارکت در برجرام دیگر هیچ مزیتی اقتصادی ندارد.

چین تنها طرف برجرام بوده که توانسته به ایران در مواجهه با تحریم‌های ثانویه آمریکا راه نجات اقتصادی ارائه دهد. این عامل اهرم می‌ماندسی را در اختیار چینی‌ها قرار داده است. احتمالاً مقامات چینی در سفر اخیر حسین امیرعبداللّهیان، وزیر امور خارجه ایران به یکن او را متقاعد کرده‌اند که ایران به فکر رسیدن به توافق در گفت وگوهای

پهرمند شود.

اگر گفت وگوهای هسته‌ای شکست بخورد، چین در برابر تلاش غرب برای اعمال مجدد تحریم‌های چندجانبه علیه ایران مقاومت خواهد کرد. از بازگشت تحریم‌های سازمان ملل متحد پیشگیری و احتمالاً از توافق موقت حمایت خواهد کرد. چین برای نشان دادن حاکمیت اقتصادی خود و تقویت امنیت انرژی‌اش، به خرید مقداری نفت از ایران ادامه خواهد داد.

اما بعید است که این خریدها با همان حجمی که امروز مشاهده می شود ادامه پیدا کند.

نه تنها کاهش خرید نفت یکی از راه‌های چین برای تحمل هزینه‌ها به ایران برای پیشگیری از هر گونه تشدید هسته‌ای احیای برجرام باشد. این معامله‌ای هوشمندانه داشت. حجم فعلی خرید نفت چین تا حدی به صادرات مجدد از کشورهایی مانند امارات بستگی دارد – می‌توان انتظار داشت که با فروپاشی گفت وگوهای هسته‌ای این کشورها تعامل اقتصادی عملگرایانه خود را با ایران متوقف کنند. این خریدها همچنین به عدم اجرای تحریم‌های ثانویه آمریکا بستگی دارد – هر گونه موضع اجرایی قوی‌تر باعث می‌شود بسیاری از تاجران و پالایشگاه‌های چینی بار دیگر از عرضه‌کنندگان ایرانی دوری کنند.

از این درجه، گرم شدن روابط چین و ایران برای برجرام مفید است. چین به‌عنوان یکی از طرف‌های برجرام، هوشمندانه حمایت اقتصادی خود از ایران را حفظ کرده و ضمن تشویق ایران به ماندن در توافق روشن می‌کند که گسترش واقعی روابط دوجانبه به احیای توافق هسته‌ای بستگی دارد. مقامات غربی به درستی نگران طرح‌های ژئوپلیتیکی چین هستند اما غرب و چین در رابطه با ایران منافع مشترکی دارند. اگر توافق هسته‌ای حفظ شود، دیپلماسی اقتصادی چین مستحق در یافت اعتبار چشمگیری خواهد بود.

منبع: شورای روابط خارجی اروپا

ویژه سالگرد امضای برجرام

مهمترین دستاورد برجرام

چه بود؟

برجام در ۲۳ تیرماه ۱۳۹۴ میان ایران و کشورهای گروه ۵+۱ تحت عنوان «برنامه جامع اقدام مشترک» مورد تقاهم قرار گرفت و با شکل گیری این تقاهم فشارهای اقتصادی و تحریم‌ها علیه ایران در بخش‌هایی آرام و در بخش‌هایی دیگر به سرعت رفع شدند.

هر چند اجرایی شدن برجرام با مشکلات و موانعی رو به رو بود اما اجرای تعاملات سیاسی، اقتصادی، فرهنگی و حتی هسته‌ای ایران را به سرعت گسترش داد، اما چیزی نگذشت که با روی کار آمدن دونالد ترامپ، به عنوان رئیس‌جمهور آمریکا روند اجرای برجرام با مشکلات روز افزون‌تری مواجه شد و در نهایت در ۱۸ می۲۰۱۸ آمریکا به طور یک جانبه به طور رسمی از این توافق چند جانبه با وجود مخالفت صریح هم پیمانان اروپایی‌اش و چین و روسیه خارج شد.

در چهار سال دوره ریاست جمهوری ترامپ سیاست فشار حداکثری و گسترش تحریم‌ها علیه ایران در دستور کار قرار گرفت که این مساله صدمات بیشتری را به برجرام و اعتماد بین کشورهای طرف توافق به وجود آورد و روز به روز مسیر بازگشت به توافق دشوار شد. در عین حال با روی کار آمدن جو بایدن مذاکرات بازگشت به برجرام و احیای این توافق آغاز شد و با وجود انجام ششش دور مذاکرات در وین، سرنوشته این توافق همچنان مهیم و دور از دسترس به لحاظ سیاسی است.

رحمان قهرمان‌پور در گفت‌وگو با ایسنا درباره امکان بازگشت ایران و آمریکا به برجرام بعد از گذشتش شش سال از این توافق و اجرا نشدن آن، گفت: بازگشت به برجرام ممکن است اما هر چه زمان بیشتر می‌گذرد بازگشت سخت‌تر و دشوارتر می‌شود چرا که تحولات سیاسی در ایران و آمریکا با شتاب بیشتری جلو می‌رود.

وی گفت که البته شکل اولیه توافق هسته‌ای هم حتی در سال ۹۴ در میان تردیدها و شرایط دشوار متولد شد و ادامه این روند و تغییرات سیاسی در ایران و آمریکا موجمی‌شود که رفته رفته بازگشت به این توافق سخت شود. مامی‌دانیم که برجرام از همان اول یک توافق شکننده بود، چون هم در داخل ایران و هم در آمریکا مخالفان قدرتمندی داشته است. در عین حال معتقدم امکان بازگشت به برجرام وجود دارد اما اگر تا دو سه ماه آینده اتفاقی نیفتد، قاعدتا وضعیت از آنچه که الان هست، پیچیده‌تر خواهد شد. این کارشناس مسایل بین‌الملل اظهار کرد: وقتی اراده سیاسی برای بازگشت به توافق باشد، مسایل فنی و حقوقی قابل حل هستند، نه اینکه مسایل حقوقی اهمیتی نداشته باشند.

در مذاکرات و دیپلماسیمی‌گویند مساله اصلی توافق کلی و وجود اراده سیاسی در میان طرف‌هاست که تا نباشد، موانع پشت سر گذاشته نمی شوند. این اراده سیاسی وجود دارد اما هر دو طرف ایران و آمریکا تلاش دارند بیشترین امتیاز را بگیرند. نگاه کلانی که به احیای برجرام از سوی دو طرف است باعث تشدید بی‌اعتمادی میان دو طرف شده است. ایران دنبال احیای برجرام است و تصمیمی درباره ادامه مذاکرات در رابطه با مسایل موشکی و منطقه ندارد، این در حالی است که در طرف مقابل جو بایدن زمانیمی‌تواند از این توافق در مقابل جمهوری خواهان حمایت کند که بگوید برجرام گامی در راستای تحدید ایران است و به سوال بزرگی که ترامپ مطرح کرده بود مبنی بر این که برجرام نتوانسته بلندپروازی‌های منطقه‌ای ایران را محدود کند، بتواند پاسخ دهد.

قهرمان‌پور افزود: پس اگر بایدن بتواند در داخل آمریکا بگوید احیای برجرام گامی برای یک توافق جامع‌تری با ایران است برجرام قابل دفاع و حتی ارابه در کنگره است. این به نظر مانع اصلی در برابر رسیدن به برجرام و اجرای آن است و باید منتظر بود و دید که این گرّه چطور بازمی‌شود.

وی با اشاره به مذاکرات ایران و عربستان برای رفع تنش‌ها در منطقه گفت: ایران اعلام کرد که مذاکرات با عربستان ادامه دارد؛ شاید با اعلام این مطلب ایران خواسته بگوید که به طور قاطع مخالف مذاکره درباره مسایل منطقه نیست، در عین حال باید دید که این گرّه و سایر مسایل از جمله رفع تحریم‌ها، تضمین عدم خروج آمریکا از برجرام و سایر مسایل چگونه حل خواهد شد. صحنه عملی تعاملات نشان می‌دهد که آمریکا، ایران، چین، اروپا و تا حدی روسیه دنبال احیای این توافق هستند و به نظر طرف‌ها به این توافق احتیاج دارند، چون احیای برجرام به نفع همه طرف‌هاست. از این رو معتقدم تلاش‌ها برای بازگشت به برجرام ادامه دارد و ایران هم اگر بتواند با احیای برجرام بخش زیادی از تحریم‌ها را لغو کند و پول آن را به کشور برگرداند به نفع کشور است.

این کارشناس مسایل بین‌الملل درباره آینده تعاملات خارجی ایران با دنیا اگر برجرام گرّه گشایی نشود، اظهار کرد: سیاست خارجی ایران لزوما منتهی به برجرام نیست، اما عدم اجرای برجرام و پیش از آن مساله هسته‌ای ایران در سال‌های اخیر نقاط کوری را در مناسبات خارجی مان ایجاد کرده است و با بعضی از موضوعات دیگر از جمله فروش نفت، تحریم مقامات و گسترش فعالیت‌های هسته‌ای ایران ارتباط پیدا کرده و از حالت صرف عدم اشاعه‌ای خارج و مسایل متعددی به آن گرّه خورده است.

بنا بر این ادامه تنش بر سسر آن و پیدا نکردن راه‌حلی برای اجرایی کردن توافق، علاوه بر آثار اقتصادی و سیاسی بر جامعه و مردم، اثر روانی نیز دارد، از این رو مساله برجرام به یک موضوع مهم در سنتش میزان تعاملات سیاست خارجی ایران تبدیل شده است و همه سیاستمداران می‌دانند که چقدر این موضوع در آینده روابط ایران و کشورهای مختلف مهم است.

ایران و کشورهای عضو برجرام هر یک سعی دارند تا از برجرام برای افزایش و تقویت موقعیت خود در عرصه بین‌الملل استفاده کنند.

قهرمان‌پور درباره مهم ترین مزیت برجرام در شش سال گذشته گفت: به رسمیت شناختن فعالیت‌های هسته ای ایران به ویژه غنی سازی در خاک ایران، حق غنی سازی و ذخیره سازی میزان معینی از اورانیوم غنی شده در خاک ایران، فعالیت‌های آب سنگین و فعالیت‌های فنی دیگر از جمله ساخت و تولید سانتریفیوژهای پیشرفته موضوعاتی هستند که به واسطه برجرام پذیرفته شد که بسیار برای ایران حایز اهمیت است. این روند همان چیزی است که در مورد برزیل نیز اتفاق افتاد.

مساله هسته‌ای برزیل هم ابتدا با غنی‌سازی و به رسمیت شناخته شدن این فعالیت در خاکش آغاز شد اما برزیل بدون مشکل سیاسی به غنی سازی ادامه داد و برخی از نیروگاه‌هایش را نیز بازگشایی کرده است.

وی خاطر‌نشان کرد که مهم‌ترین دستاورد برجرام به لحاظ سیاسی و فنی به رسمیت شناخته شدن حق غنی سازی در خاک ایران بود که در مجامع مختلف بین‌المللی مورد تایید نیز قرار گرفت.

این کارشناس مسایل بین‌الملل اما درباره بزرگترین مشکل برجرام گفت: بزرگترین مساله این است که برجرام از ابتدا با انبوهی از بی‌اعتمادی در روابط ایران و آمریکا و افت و خیزهای سیاسی در داخل هر یک از این کشورها همراه بود و موضوع دعوای داخلی هم در آمریکا و هم در ایران قرار گرفت. دیپلمات‌ها معتقدند موضوع یک کشور اگر در یک کشور دیگر تبدیل به مساله داخلی آن کشور شود، حل کردن آن مساله سختمی‌شود. متأسفانه درباره برجرام هم در ایران و هم آمریکا این اتفاق روی داده است

و مساله هسته‌ای و برجرام به موضعی که همه جناح‌ها درباره آن نظر داشتند تبدیل شد و در طباب کشی‌های سیاسی از آن به نفع خود استفاده می‌کنند.

قهرمان‌پور در پاسخ به این که برجرام چقدر در این شرایط قابلیت اجرایی شدن دارد؟ گفت: این مساله به محیط حاکم بر برجرام بستگی دارد. یک توافق سیاسی و حقوقی مثل برجرام جدای از محیط، بستر و متنی که برای آن اجرایی شود نیست. طبیعی است وقتی بی اعتمادی میان دو طرف افزایش‌یابد مثل دوره ترامپ این افزایش تنش خودش را در برجرام نشانمی‌دهد و به همین میزان اجرای برجرام سختمی‌شود.

خیلی از مواردی که در برجرام است تابع اراده سیاسی کشورهاست، مثلا خرید آب سنگین از ایران که در برجرام آمد و در دولت اواما هم آن را از ما خرید اما در دولت ترامپ خرید آن متوقف شد؛ پس این مساله به تعامل میان کشورها و اراده سیاسی دولت‌ها بازمی‌گردد.

اینکه توافق هسته ای را جدای از متن و بستر تعاملات میان ایران و آمریکا و یک استناد در چهل سال گذشته روابط دو کشور بدانیم اشتباه است. نمی شود در کلیت تعامل ایران و آمریکا و اروپا دچار بی اعتمادی باشد اما در برجرام مشکلی نباشد. وی درباره دلیل اجرای حداقلی برجرام از سوی ایران و ۵+۱ (بعد از آن از سوی ۴+۱ گفت: علنش این بود که بستر و محیط روابط ایران با آمریکا و غرب در شش سال گذشته شاهد تغییر و بهبود جدی نبوده است و اساسا همین که برجرام هنوز باقی مانده است، شاید یک اتفاق مهم بود. با فشاری که ترامپ هم بر ایران هم اروپا وارد کرد، از بین رفتن کامل برجرام دور از انتظار نبود.